

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Любомир Стойков – преподавател в Националната художествена академия и председател на научното жури

**ОТНОСНО: хабилитационния труд на доц. д-р Яна Георгиева Костадинова
на тема:**

**„Историческият костюм и неговото място
в системата на изкуствата“**

Трудът е представен в конкурс за редовен професор по 8.2 Изобразително изкуство („История на костюма, стил и мода“) за нуждите на катедра „Мода“, обнародван в Държавен вестник - брой 21 от 15.03.22 г.

Доц. д-р Яна Георгиева Костадинова е единствен кандидат в обявения от Националната художествена академия конкурс за редовен професор по „История на костюма, стил и мода“. Депозирани от доц. Костадинова доказателства – документи, материали, удостоверения и др. са в съответствие със Закона за РАСРБ и Правилника на НХА за неговото приложение, като са спазени стриктно сроковете, предвидени от закона.

Кандидатът в настоящия конкурс е респектираща творческа личност, утвърдена както в научните и преподавателските среди, така и в художническото и дизайнерското съсловие, обществото и медиите. Добре известно е, че доц. д-р Яна Костадинова е българска художничка, преподавател, сценограф и костюмограф. Завършила е Националната художествена академия със специалност „Сценография“ при проф. Георги Иванов. Още през 2003 г. тя блестящо защитава докторска степен с дисертация на тема: „Българският моден и театрален костюм в проекциите и естетиката на Ар нуво“. През 2005 г. е избрана за редовен преподавател в катедра „Мода“ по дисциплините „История на костюма“ и „Стил и мода“.

През 2009 г. придобива научното звание „доцент“. **Доц. Костадинова успешно се реализира в сферата на абстрактната живопис, модата, театъра и експерименталната бижутерия.** Експерти характеризират

нейната живопис като оригинална, символно атрактивна, магнетична и даже мистична. Те са категорични, че става дума за художник с „ясно изведена собствена семиотична система от цветовете, знаци и пространства“. Основателно е твърдението, че картините на Яна Костадинова са осъществени не само чрез класически изразни средства, но и с помощта на нестандартни методи, които надхвърлят обичайните представи и очаквания за трафаретна и неизменчива експозиция, за да изложат един по-различен и впечатляващ ракурс към изобразителното изкуство. **Нейни произведения са притежания на частни колекции в Германия, Америка, Швейцария, България и др. Десетките ѝ художествени изложби, инсталации и презентации у нас и в чужбина затвърждават впечатлението за недвусмислен талант и за творческа, научна и педагогическа последователност и еволюция.**

Хабилитационният труд, представен за целите на този конкурс е структуриран в три части в общ обем от 83 страници текст и илюстрации. В първата част, която е теоретична и е наименувана „Историческият костюм и неговото място в системата на изкуствата“ **ясно и компетентно се обосновава тезата, че историческият костюм не е подвластен на темпоралните ограничения и с право може да бъде характеризиран като един от „вечните художествени еталони“.** Основателно авторката определя и интерпретира медиаторните му функции в контекста на различните епохи, естетическата компактност и системата от ценности. Категорично трябва да приемем тезата ѝ, че историческият костюм включва визуалния код на всяка епоха. Адмирации заслужават тълкуванията и прецизиранията на термините „мода“, „художествен стил“ и „художествен образ“.

Във втората част на хабилитационния труд **убедително са представени дванадесет костюма, които по същество са индивидуалния творчески прочит от страна на доц. д-р Яна Костадинова на стила**

„сецесион“, синхронизиран с пиесата „Събитие“ на Владимир Набоков и по-точно със сценографските характеристики на типажа в тази постановка. В този раздел на хабилитационния продукт определено личи силата на внушителния преподавателски опит на авторката в катедра „Моден дизайн“, ефективната ѝ работа със студентите, както и способността ѝ да хармонизира съвременните модни проявления със заемки, препратки, надграждания и прониквания в историческия костюм през вековете. Доц. Костадинова умело и проникновено разкрива корелацията между световното художествено наследство и историческия костюм.

Яна Костадинова е интелигентен, чувствителен и фин творец – както в модния дизайн, така и в живописа и в ювелирното изкуство. Тя намира адекватния креативен начин да отреагира на всевъзможните послания, сигнали и знаци – било от обществото, било от човешкия персонаж, било от самата природа. Тази нейна чудесна способност особено ярко личи в третата част на хабилитационния ѝ труд, където тя представя силно въздействаща модна колекция облекла „Флора“, вдъхновена от природното разнообразие, от природните форми, от обемите и цветовете в натуралния свят. Впечатлението за високия професионализъм и тънкия усет на авторката към формата и материала се подсилва и от представаните нейни авторски бижута към проектираните облекла. Голям плюс в това отношение е и смелостта, и находчивостта, с които тя прилага и лансира нови, нестандартни техники на работа.

Трудно е в една рецензия за толкова стойностна работа, каквато е настоящия хабилитационния труд да се изброят всички негови достойнства, всички негови предимства, а и навярно това не е необходимо. Но би било **сериозен пропуск, ако не се отбележи и неговата философска, естетическа и – в известен смисъл, културологична значимост. Защото**

доц. д-р Яна Костадинова не остава на нивото на еднопластовия, макар и много добър, анализ на историческия костюм. Тя е съумяла да улови една особено важна закономерност на модата и модния дизайн – да бъдат индикатор на новото и различното, да открояват взаимодействието между новото и старото в историческия наратив на човешкото развитие, и да достигне до идеята, че „Изучаването и доброто разбиране на историческия костюм е важно както заради познанието, което ни носи, така и заради потенциала и необятните си възможности от нови интерпретации и роли, оживяващи в храма на артистичното въображение.“ (стр. 24). В тази нейна мисъл проникновено е кодирана мотивацията на историографите, изследователите, анализаторите, интерпретаторите, дизайнерите и практиците в сферата на модното изкуство да черпят информация и вдъхновение, знание и опит от миналото на модата и от модата на миналото.

Логично и дори задължително е във всеки един конкурс за професор да се вниква не само в достойнствата на хабилизационния труд на съответния кандидат, но и да се осмисли и наново оценя стореното от него до явяването на конкурса. Познавам от дълги години творчеството на Яна Костадинова и споделям най-високата си оценка, най-положителното си мнение за нея и нейното изкуство. Авторските ѝ книги, студии, статии и интервюта издават нейната дълбока убеденост, че историята на костюма всъщност е история на нравите, естетическите идеали, религиите, технологичните постижения и духовния напредък.

Не е достатъчно обаче да се констатира посоката на движение на модата и костюма през вековете (от просто към сложно, от непретенциозно към екстравагантно и обратно). Потребно е да се вникне в логиката на това движение, в неговата специфика и особености. В това отношение е показателен учебникът на доц. д-р Яна Костадинова „Развитие на западноевропейския костюм през XIX век“

(Костадинова, Яна. Развитие на западноевропейския костюм през XIX век. София: НХА, 2021, 128 стр. ISBN 978-619-91770-1-3.), който отговаря тъкмо на тази образователна и професионална потребност. Това впечатляващо изследване разкрива детайлно и в дълбочина визуалните кодове и структуроопределящите страни и фрагменти на историческия костюм във времевия отрязък между 1789 и 1914 години.

Смисълът и мисията на изследванията и трудовете на Яна Костадинова е да вдъхновяват, но и да поучават. Съвременният моден дискурс е невъзможен без проникновеното навлизане в историята на костюма. Прочутият френски философ Жак Дерида основателно твърди, че творецът е обречен да повтаря историята докато достигне до своята истина и тогава, разрушавайки из основи традицията, да създаде новото. Разбира се, Дерида е безвъпросно прав, но за да бъде повтаряна историята, тя трябва да се познава перфектно и от нея да се извлича екстракта на непреходното. Така, както успешно и завладяващо прави доц. Костадинова в своите анализи и интерпретации.

Верен компас, ориентирац за значимостта и интереса към твореца и неговите произведения във високотехнологичната ни епоха са импресиите, следенето и лайковете в електронни списания, сайтове и социални медии. Един от многото примери в това отношение е фактът, че научната статия на Яна Костадинова „Творчеството на мадам Гре в структурата на висшата мода“, публикувана в теоретичното електронно списание „Медии и обществени комуникации“ през 2020 година, е прочетена 2500 пъти!

Не трябва да се омаловажава и обстоятелството, че доц. д-р Яна Костадинова е изключително успешен ръководител на катедра „Моден дизайн“ в Националната художествена академия и се ползва с обичта, уважението и доверието както на студентите по мода, така и на нейните колеги – преподавателите в катедрата. Отлично впечатление правят

нейната академическа и творческа отговорност, балансираност, чувството за справедливост, организираност и завладяваща комуникативност.

В хабилитационния си труд кандидатката е заявила три научни приноса:

1. За първи път в българската научна литература е представен труд, изследващ **хронологията на дрехата като неделимо и изконно цяло от естетическата и културна парадигма.**

2. Успешно и стойностно са **презентирани оригинални авторски модели, изпълнени изцяло с материал и техники, характерни за стила сецесион, и в цветови гами и съчетания, съответстващи на атмосферата на ар нуво.**

3. **Обогатен и разнообразен е българският моден дизайн чрез сътворените бутикови модели, изцяло ръчно изработени от кашмир и коприна. Създадените рокли афишират както артистичните компетенции на автора си, така и творческата му оригиналност и самобитност.** Важно е да се подчертае, че към аутфитите са представени и оригинални авторски бижута в нов прочит на класическото съчетание от текстил и естествени перли.

Приемам и адмиравам изцяло изброените по-горе приноси. **Към тях ще добавя още няколко, които са от смесен характер – научен и научно-приложен.** Тези ползи и заслуги на доц. д-р Яна Костадинова са не само за студентите по мода и моден дизайн, сценография и текстил в Националната художествена академия, но и за най--широк кръг ценители и професионалисти – дизайнери и модни критици, драматурзи и режисьори, сценографи и костюмографи, стилисти и лайфстайл журналисти, студенти по изкуствата и по история от различни университети. **Много висока стойност имат оригиналните авторски илюстрации, колажите, от една страна, и сценичните костюми, и картините, от друга. Те, освен, че са**

пропити от духа на времето, имат документално значение и доставят естетическо удоволствие, разпалвайки културното въображение и стимулирайки нови научни изследвания и практико-професионални опити във вселената на модата.

Важно е да отбележим за целите на настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“, че досегашната дейност на доц. д-р Яна Костадинова – научни трудове, професионални и творчески изяви, и др. покриват и надхвърлят критериите за наукометрични показатели на НАЦИД. При изискуем минимум от 500 точки, доц. Костадинова е представила доказателства за 825 точки. Нейният хабилитационен труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и на Правилника за развитие на академичния състав на Националната художествена академия.

В заключение ще подчертая, че изцяло подкрепям кандидатурата за професор на доц. д-р Яна Костюмограф както въз основа на нейния стойностен хабилитационен труд, така и на изключително успешните ѝ досегашни изяви като моден дизайнер, сценограф, костюмограф, преподавател и изследовател на историята на костюма, модата и стила. Ето защо гласувам „За“ присъждането на академичната длъжност „професор“ по 8.2 Изобразително изкуство („История на костюма, стил и мода“) на доц. д-р Яна Георгиева Костадинова и моля останалите членове на уважаемото научно жури да направят същото.

23 септември 2022 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАУЧНОТО ЖУРИ И РЕЦЕНЗЕНТ:

(ПРОФ. Д.Н. ЛЮБОМИР СТОЙКОВ)